

Gutten uten navn

Gutten uten navn.

TEKST OG FOTO: TIKARAM SARKOTA, NEPAL

Det skjedde den 6. februar 2013. Jeg var opptatt med forberedelser til min nevøs bryllupsremoni i min fars' hus i Ratmata, Baglung. Alle var glade. Unge gutter danset til fengende musikk av Panche Baja. Presten utførte Puja for å formalisere ekteskapet i henhold til tradisjonen. Bryllupsgjestene inntok et festmåltid. Kvinnene sang og danset i brudgommens hus for å prise Ratyauli.

Bryllupsremonien var unnagjort til forventet tid etter at brudens far tilbød Tika, inkludert en godtgjørelse til gjestene på brudgommens side. Vi startet vandringen mot brudgommens hus sammen med bruden, som var iført

brudestas med rød sari, rød bluse og rødt sjal rundt skuldrene. Hun var vakker og bar gullsmykker og et rødt gjenomsiktig slør som dekket ansiktet.

Da vi var like ved brudgommens hus fikk jeg plutselig se en kortvokst gutt med en ull-lue på hodet som bar en stor veske på ryggen. De utslitte bukserne satt løst. Skoene var utgått og altfor store til føttene. Han holdt skoene fast til foten ved å knytte skolisser rundt ankene. Gutten befant seg trolig inne i brudefølget på vei mot brudgommens hus i håp om å få noe å spise og dermed slippe sulten som sikkert hadde plaget ham i flere dager.

Da jeg nærmet meg gutten, spurte

jeg: Hva heter du? Hvor bor du? Hvem er foreldrene dine? Hvor skal du? Han besvarte ingen av spørsmålene, enten fordi han ikke visste hva han skulle svare eller fordi han opplevde spørsmålene som så absurde at han valgte å la det være.

Han var en gutt uten navn.

Jeg gjettest at gutten var i slutten av tenårene. Han hadde et rundt ansikt, flat nese, korte fingre og skrå øyne. Basert på mine erfaringer fra arbeid med mennesker med utviklingshemning, så jeg at han hadde Downs syndrom.

Da vi kom til brudgommens hus, startet seremonien med å bringe bru-

den inn, i tråd med tradisjonen. Min oppmerksomhet var likevel rettet mot gutten uten navn, som jeg så plassere vesken sin på en stein ved vannbøffellåven. Han satt stille og beskjedent med vesken ved siden av seg. Solen hadde allerede gått ned, og dagslyset var på hell. Kvinnene fortsatte å synge og danse i den halvmørke skumringen.

Klokken seks var det tid for middag. Folk begynte å ta tallerkener og forsyne seg med ris og mat. Jeg vurderte situasjonen i noen få minutter for å se om det var noen som tenkte på å gi litt mat til gutten med Downs syndrom som satt så tålmodig og ventet. Uttrykket i ansiktet hans bar tydelig preg av hvor sulten han var. Han stirret på matgrytene, men våget ikke å be om noe. Situasjonen var et bilde på hvordan nepalesere forholder seg til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Jeg bestemte meg for å ikke vente lenger, plukket opp en tallerken og gikk bort til matgrytene. Der ba jeg serveringsdamen om å gi gutten mat. Hun kom med en breddfull tallerken. Jeg ba gutten om å bli sittende på sekken og ga den til ham. Han ignorerte deretter min oppfordring om å vaske hendene før han begynte å spise. I stedet kastet han seg over maten.

Det ble sent, men guttene og jentene fortsatt å danse. Jeg måtte hjem og ba en bekjent på festen om å finne husly til gutten. Den kvelden tenkte jeg på fremtiden for personer med utviklingshemning i Nepal. Jeg tenkte på min datters fremtid når min kone og jeg ikke lever lenger. Hun er også født med Downs syndrom, og lever nå et lykkelig liv sammen med oss.

Neste dag fortsatte bryllupet. Jeg løp til min fars hus tidlig den morgenen. Naboene var opp-tatt med å forberede festmaten. Jeg rettet igjen min oppmerksomhet mot gutten uten navn. Jeg spurte hvor han sov forrige natt, og fikk vite at han hadde fått lov til å sove der han hadde plassert vesken sin. Jeg takket han som hadde ordnet det, og ga gutten lunsj.

Da gutten igjen hadde spist seg mett, begynte han å danse på eget initiativ til musikken fra lydanlegget. Hans dans var naturlig, selvlært og fantastisk. Jeg tok flere bilder. Dette gjorde jeg i egenskap av å være aktivist i kampen for utviklingshemmedes rettigheter og ville skrive om denne hendelsen. Jeg tenkte at den kunne være et godt eksempel som kunne få aktører i viktige posisjoner til å ikke lenger å vende det blinde øyet til disse problemene. Folk som så gutten danse, lo, fornærmet og spottet ham. Ingen tok notis av hvordan han hadde det i dagene som fulgte.

LETTLEST

Tikaram heter en mann fra Nepal.

Han er aktiv i kampen for rettigheter til personer med utviklingshemning i Nepal.

En dag var Tikaram med på bryllupsfeiringen av nevøen sin.

Da gjestene var på vei til brudgommens hus for å spise fikk Tikaram se en gutt med ull-lue på hodet.

Han hadde slitte bukser og utgatte sko.

Han blandet seg med brudedefølget fordi han håpet å få noe å spise.

Det så ut som om sulten hadde plaget han i mange dager.

Tikaram spurte hva han het og hvor han bodde. Gutten svarte ikke.

Han var en gutt uten navn med Downs syndrom.

Da det var tid for middag var det ingen som brydde seg om gutten.

Han satt tålmodig og

ventet, men våget ikke å be om mat.

Til slutt var det Tikaram som ordnet med en stor tallerken med mat til han.

Tikaram fikk også ordnet det slik at gutten fikk et sted å være om natten.

Den kvelden tenkte Tikaram på fremtiden for personer med utviklingshemning i Nepal.

Han tenkte også på hvordan det ville gå med datteren med utviklingshemning når han og kona hans ikke levde lenger.

Nå lever hun et lykkelig liv sammen med dem.

Tikaram ville gjerne skrive om denne gutten og om hvor likegyldig og stygt han ble behandlet.

Tusenvis av andre personer med utviklingshemning har det akkurat som han i Nepal.

Denne hendelsen fikk meg til å stille mange spørsmål: Hva kan jeg gjøre for å gi gutten husrom her og nå? Kan jeg finne et rehabiliteringstilbud til ham? Finnes det et dagsenter der han kan lære seg et yrke? Kan jeg gjøre hans sak til gjenstand for en umiddelbar og offentlig debatt?

Jeg fant ingen gode svar. Med unntak av et bevisst samfunnsansvar har jeg lite å tilby. Det finnes dessuten utallige mennesker med utviklingshemning. Det jeg derimot kunne bidra med var å gjøre mitt møte med den navnløse gutten kjent gjennom denne artikkelen.

Hva er problemet?

Jeg foraktet meg selv som var ute av stand til å ivareta denne guttens rettigheter og iboende verdighet i tråd med de internasjonale menneskerettighetene. Til slutt ble jeg likevel nødt til å legge hans skjebne i Guds hender, og forlate ham.

Opplevelsen jeg har beskrevet ovenfor er en sann historie. I tillegg til å beskrive møtet med gutten uten navn, illustrerer den dagens sosiale situasjon i Nepal. Hans livssituasjon er typisk for hvordan tusenvis av andre personer med utviklingshemning har det i mitt hjemland. Jeg tviler på om de vil få rettigheter, respekt og likeverd.

Den viktigste årsaken til dette er at vårt land er blitt viklet inn i politiske intriger. Rettighetsspørsmål har kommet i skyggen. Mennesker med utviklingshemning har så langt ikke mottatt noen form for tjenester som har påvirket deres liv direkte.

Det finnes riktignok noen organisasjoner som arbeider for å innfri deres rettigheter, men de har så langt vært konsentrert i byområdene og kun involvert en håndfull foreldre. I de fleste sammenhenger ser vi de samme ansiktene gang på gang. Enkelte foreldre har klart å få tilgang til utenlandske givere – som alle har størst fokus på å manipulere dem til fordel for sine egne interesser. De fleste tiltak iverksatt av internasjonale givere har dessuten fokus på Kathmandu-dalen uten å involvere representanter fra landsbygda. Internasjonale givere er derfor ofte uvitende om utviklingshemmedes situasjon på grasrotnivå.

Mennesker med utviklingshemning

har i tillegg blitt neglisjert av staten. Nepal har allerede ratifisert de fleste internasjonale konvensjoner knyttet til ulike menneskerettigheter. Men det å faktisk innfri rettighetene i konvensjonene er derimot en helt annen sak.

Det finnes for eksempel hverken pedagogiske planer, læreplaner, spesialskoler eller innføring av inkluderende utdanning for mennesker med utviklingshemning. For to år siden opprettet Myagdi utdanningsdistrikt en ressursklasse for barn med utviklingshemning. Utdanningssjefen bad rektorene i Beni-området om å gjøre to rom tilgjengelige for disse elevene. Ingen av skolene sa seg villige, og utdanningssjefen gjorde heller ingenting med det.

For en skam! Er ikke disse barna født som nepalesiske statsborgere? Har ikke de som alle andre rett til å få skolegang i regi av staten? Var disse skolene rektorenes privats eiendom?

Distriktsorganisasjonen Guardian Association of Persons with Intellectual Disabilities (GAPID), Myagdi, stilte krav om at ressursklassen i Beni ble realisert. Etter en lang prosess sendte rektoren ved en skole motvillig inn søknad til skolekontoret. GAPID Myagdi takket ham varmt for å ha engasjert seg og påtatt seg denne forpliktelsen. I dag går det 18 elever med utviklingshemning fra nærmiljøet på denne skolen.

Hva kan vi gjøre?

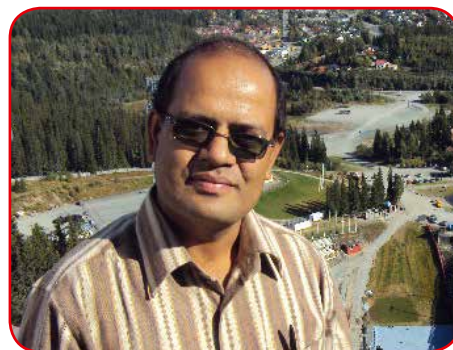
Hva kan så gjøres for å redusere disse problemene? Jeg mener at det ikke finnes noen løsning hvis ikke foreldre til personer med utviklingshemning går sammen og danner en sterk pressgruppe som jobber for rettighetene til barna sine. De må få en stemme i den offentlige debatten for å kunne påvirke relevante, sentrale aktører. Foreldre som jobber for å innfri rettighetene til personer med utviklingshemning må til gjengjeld slutte å konkurrere politisk internt. De må bli generøse med hverandre og jobbe for felles mål fremfor private goder.

Min oppfordring er at paraplyorganisasjoner som Guardian Federation of Persons with Intellectual Disabilities (GFPID) og distriktsorganisasjonen Guardian Association of Persons with Intellectual Disabilities (GAPID) må

sette i gang rehabiliteringsprogrammer som personer med utviklingshemning kan ha direkte nytte av. Programmene bør drives på en måte som først involverer personer med utviklingshemning, dernest deres foreldre. Ellers blir det som å helle penger som vann i sanden.

Jeg håper at antallet gutter og jenter uten navn snart blir færre og at de får tilbud om utdanning som er tilpasset deres behov. Regjeringen må tilby støttelærere til personer med utviklingshemning slik at deres foreldre får mulighet til å praktisere sine yrker. Personer med utviklingshemning må bli inkludert i samfunnet. De må bli respektert som mennesker med iboende verdighet. De må sysselsettes etter evner, ferdigheter og egne interesser. Foreldre må akseptere sine barn med utviklingshemning like mye som barna uten. Mennesker med utviklingshemning må inkluderes i samfunnet som alle andre.

Bildene av gutten uten navn er fortsatt levende i mitt sinn. Jeg håper at han fremdeles beveger seg et sted på denne jorden og uten spørsmål forventer å bli møtt og lever sitt liv som et respektert menneske. Gud velsigne ham!

Artikkelforfatteren Tikaram Sapkota.

(Forfatteren er president i distriktsorganisasjonen Guardian Association of Persons with Intellectual Disabilities (GAPID), Myagdi, og er dessuten medlem av styret i paraplyorganisasjonen GFPID – Nepal.

(Artikkelen er noe forkortet og oversatt av bistandsrådgiver i NFU, Elise Bjåstad.)

Fra Mombasa til Sundvollen

Talmon (16) og Maureen (18) fra Mombasa i Kenya bor på internatskolen Pwani for barn og unge med utviklingshemning. I forbindelse med vennsgrup- pen Mombasa – Oppegård har den afrikanske skolen et samarbeid med teatergruppen Frøya i Akershus som inviterte de to ungdommene, deres rektor og musikk lærer til kulturfestivalen «Peer for alle» i Norge.

AV: TOVE BRITT HENRIKSEN

På Sundvollen opplevde de spennende dager sammen med ca. 200 andre ungdommer og voksne med utviklingshemning som sang, spilte musikk, fortalte historier, arbeidet med toving og ikke minst aktiviteter som hadde tilknytning til Henrik Ibsens «Peer Gynt». De afrikanske ungdommene fikk roller som troll ved åpningssermonien. De hadde tidligere hørt det norske eventyret om trollene som sprakk i sola i forbindelse med et norsk vennsbesøk på skolen sin.

Både Talmon og Maureen deltok i fellesaktivitetene musikk og sang og var med på afrikanske workshops. Der laget deltakerne en liten drama fortelling om hvordan det var å få barn med

utviklingshemning i Afrika tidligere – der «heksedoktoren» spilte en sentral rolle. I Kenya i dag får de fleste ungdommer med utviklingshemning tilbud om opplæring på spesialscole og tilegner seg kunnskap som gjør dem til nyttige familiemedlemmer som kan bidra i lokalsamfunnet. Noen går også på nærskolen.

De afrikanske workshopene fengte mange av de andre festivaldeltakere som kastet seg ut i dansen eller spilte trommer. Maureen og Talmon var svært glade for at så mange var opptatt av deres kultur. De fikk med seg både bilder og video fra festivalen og kan nå dele denne opplevelsen med andre hjemme i Mombasa.

Vakre Maureen med blomster i håret.

*To afrikanske troll og en norsk hulder under åpningssermonien.
Fra venstre: Talmon, Karine og Maureen.*